

Zaden en sporen

ORIENTARIUM NIEUW HOORNWIJK

FORMELE INFORMATIE

De rijksoverheid hanteert de percentageregeling bij gebouwen. Een percentage van de bouwsom is bestemd voor kunstopdrachten. Atelier Rijksbouwmeester is verantwoordelijk voor selectie en begeleiding van de kunstopdrachten.

KUNSTOPDRACHT NFI

BUDGET: 150.000 gulden START: 2000 OPLEVERING: 2004 EINDE: 2011

ARCHITECT: Claus en Kaan Architecten, Kees Kaan

LANDSCHAPSARCHITECT: Parklaan Landschapsarchitecten

NFI: Ed van Zalen

RIJKSBOUWMEESTER: Wytze Patijn/Jo Coenen (ten tijde van ontwerpfase en oplevering)

ADVISEUR BEELDENDE KUNST: Annelies Dijkman (tot dec 2001), Kie Ellens (vanaf 2002)

PROJECTMANAGER RGD: Maria Zwart

NEDERLANDS FORENSISCH INSTITUUT

Het Nederlands Forensisch Instituut zoekt door middel van technisch en natuurwetenschappelijk onderzoek naar de ware toedracht van mogelijke delicten. Zij doet onder meer onderzoek op gebied van pathologie, verdovende middelen, wapens en munitie. Het NFI doet werk dat zeer vertrouwelijk is, maar wil een open, herkenbaar instituut zijn.

ARCHITECTUUR, ONTWERP CLAUS EN KAAAN

Langs de A4, bij de entree tot Ypenburg, staat het gebouw waarin het NFI is gehuisvest. De architectuur heeft een rationele uitstraling, met een zekere mystiek, omdat aan de buitenzijde niet zichtbaar is wat zich binnen in de laboratoria afspeelt. Het gebouw is ontworpen als gesloten object, vier lagen hoog, waarin 6 patio's zijn verborgen. Aan drie zijden ligt het buitenterrein dat dienst doet als expeditiezone en entreetuin. Vanuit de tuin wordt het gebouw gelijkvloers betreden. Via roltrappen komt men in de centrale hal. Deze ruimte is het hart van het gebouw. Een grote lege ruimte met glazen wanden die uitzicht bieden op 3 van de patio's. De laboratoria, waar onderzoek wordt verricht liggen aan de buitenzijde van het gebouw, de kantoren langs de patio's.

TUIN, ONTWERP PARKLAAN LANDSCHAPSARCHITECTEN

Het uitgangspunt voor het ontwerp van het buitenterrein is het NFI als nieuwe buitenplaats langs de snelweg. Daarnaast het zichtbaar maken van verborgen werelden, als verbeelding van het instituut.

KUNSTOPDRACHT

Rondom het gebouw ligt een groot buitenterrein dat door Parklaan Landschapsarchitecten wordt vormgegeven. Vanaf de snelweg is het gebouw als een landmark aanwezig. Het landschapsontwerp wordt afgestemd op de architectuur. Aan de kunstenaar wordt gevraagd in te spelen op dit ontwerp, maar ook op de activiteiten die in het gebouw plaatsvinden.

TUJDSLJUN

1999 ontwerp Claus en Kaan
1999 ontwerp Parklaan
2000 start kunstopdrachten. Opdrachten voor het gebouw gaan via openbare advertentie. Opdracht buitenterrein wordt naar voren geschoven vanwege nauwe samenwerking met Parklaan. Geen advertentie, zelf selectie gemaakt.
2000 26 juni Jeroen van Westen geselecteerd, krijgt opdracht
2000 sep eerste schets Jeroen
2001 jan goedkeuring vo, opdracht do en uitvoering
2001 dec Annelies Dijkman vertrekt, Kie Ellens volgt op
2004 juli eerste fase gerealiseerd

HOE HET BEGON

Eerst was er een ontwerp voor een gebouw. Claus en Kaan tekenden in 1999 een stoer, helder, rationeel gebouw voor een bijzondere organisatie: het Nederlands Forensisch Instituut. Hier doet men aan onderzoek naar de ware toedracht van mogelijke delicten, werkzaamheden die achter gesloten deuren plaatsvinden. Toch wil het NFI een open, toegankelijk bedrijf zijn. Daarom komt het nieuwe gebouw prominent zichtbaar langs de snelweg. Bij zo'n gebouw hoort een spraakmakende tuin. De landschapsarchitecten van Parklaan ontwerpen een eigentijdse baroktuin, geïnspireerd door de architectuur en de historie van de plek waar in het verleden buitenplaatsen lagen, maar ook vliegveld Ypenburg. Nieuw Hoornwijk heet hun tuin, het NFI opgevat als buitenplaats, een strak ontwerp met een centrale as, een bosquette en een verborgen tuin.

De derde laag is de kunst. Namens toen nog Bureau Rijksbouwmeester, stel ik een kunstcommissie samen. De architect, vertegenwoordigers van het NFI, projectmanager Rijksgebouwendienst en ikzelf gaan brainstormen. Wensen en mogelijkheden worden onderzocht. We zijn ons ervan bewust dat we met een bijzondere organisatie te maken hebben. Het zichtbaar maken van het verborgene prikkelt onze fantasie; een prachtige aanleiding voor de kunst. Voor het gebouw bedenken we een aantal opdrachten, maar ook het buitenterrein is een goede plek voor kunst. Wat is er mooier om bij de entree al te ervaren dat hier belangrijk, maar ook spannend onderzoek wordt gedaan.

Het ontwerp van Parklaan is leidend. De kunstenaar wordt gevraagd hierop te reageren en een laag vanuit de verbeelding toe te voegen. We willen een geïntegreerd ontwerp, dus samenwerking is onontbeerlijk. Bij een manifestatie over kunst, natuur en stad, georganiseerd door Stroom in Den Haag, ontmoet ik Jeroen van Westen. Hij geeft een lezing over zijn project Muizengaatje, in Rotterdam. Zijn onderzoekende houding en manier

van denken over de ruimtelijke omgeving, het leesbaar willen maken van het landschap spreken mij zeer aan. Hij werkt grootschalig met de middelen van tuin en landschap. Met oog voor historie en toekomst maakt hij een plek op een nieuwe manier zichtbaar.

De kunstcommissie, aangevuld met Parklaan spreekt met Jeroen van Westen en is enthousiast. Zijn manier van werken sluit goed aan bij de opdracht en hij is in staat samen te werken. De kunstenaar wordt voorgedragen en krijgt de opdracht.

Van meet af aan werken de heren intensief samen, hebben lange gesprekken, en vooral een nieuwsgierige houding ten opzichte van elkaar. Een open proces dat ertoe leidt dat de ingrepen van de kunstenaar naadloos passen in het ontwerp van Parklaan.

In oktober 2000 presenteert Jeroen van Westen zijn eerste voorstel. Orientarium Nieuw Hoornwijk heet het plan waarin onderdelen van de tuin onderwerp van onderzoek zijn geworden. De bosquette wordt een grid van ondersoorten van de lindeboom waarin de wetenschappelijke houding is verbeeld. Maar het pièce de résistance is de enorme vingerafdruk die onder de bosquette wordt ingezaaid. De icoon van forensisch onderzoek, een platgetreden pad, dacht ik eerst, maar de kunstenaar heeft de vingerafdruk zodanig ontleed dat deze vanuit een geheel nieuw perspectief bekeken wordt.

Twee soorten grond worden naast elkaar aangebracht. Per grondsoort komen er andere planten op van het overal ingezaaide inheemse kruidenmengsel. Hierdoor ontstaat een subtiel verschil en laat de vingerafdruk zich zien. Typica, onderdelen van de vingerafdruk die de identiteit bepalen, worden als bakens in de grondvorm geplaatst. De kunstcommissie vindt het een overtuigend plan, evenals de Rijksbouwmeester die adviseert het werk uit te laten voeren.

Er volgt een periode van uitwerking tot Definitief Ontwerp, met gesprekken over vorm en inhoud, bepalen van de juiste planten, kruidenmengsels, grondsoorten, materiaal voor de bakens, schuiven met budgetten en... onderhoud. Met name het laatste is van groot belang omdat het een project in de groei is. Pas enkele jaren na aanleg zal de vingerafdruk tot volle wasdom komen. Jeroen van Westen is zich hiervan bewust en stelt een handleiding voor onderhoud op om dit te waarborgen. Eind 2001 zit mijn periode als adviseur er op. De projectbegeleiding wordt overgenomen door mijn opvolger die uiteindelijk in 2004 getuige is van de oplevering.

2010, Jeroen van Westen belt mij met de treurige mededeling dat zijn project omgespit gaat worden. Verbazingwekkend, gezien het draagvlak en enthousiasme bij alle betrokkenen met wie dit project is gestart en uitgewerkt. Orientarium Nieuw Hoornwijk sloot prachtig aan bij tuin, architectuur en vooral het NFI. Tegelijkertijd is het een project dat onderhoud vereist. Aangezien er van meet af aan goede kansen waren dit te laten slagen is het des te betreuenswaardiger dat dit niet is gelukt. Wat ik overigens na al die jaren nog steeds niet weet is, wiens vingerafdruk zichtbaar was en die nu voor altijd gaat verdwijnen.

ANNELIES DIJKMAN

Adviseur beeldende kunst, Atelier Rijksbouwmeester 1998-2001

Zaden en sporen

ORIENTARIUM NIEUW HOORNWIJK, EEN KUNSTWERK VAN JEROEN VAN WESTEN

In opdracht van RGD en NFI, november 2011

COLOFON

CONCEPT EN VORMGEVING

Eloi Koster
Jeroen van Westen

AUTEURS

Annelies Dijkman
Jeroen Boomgaard

BRONNEN

P 3, 47 Manon Eekhout fotografie
P 4, 5, 8, 9 Informatiebladen NFI
P 15 Pandion
P 27 Het complete Tuinplanten Lexicon, Spectrum Natuurgids pagina 215
P 33 diverse bronnen internet + veldgidsen en eigen opnames
P 37, 39, 41, 43, 45 Ton van Vliet fotografie
P overig Jeroen van Westen

DRUK- EN BINDWERK

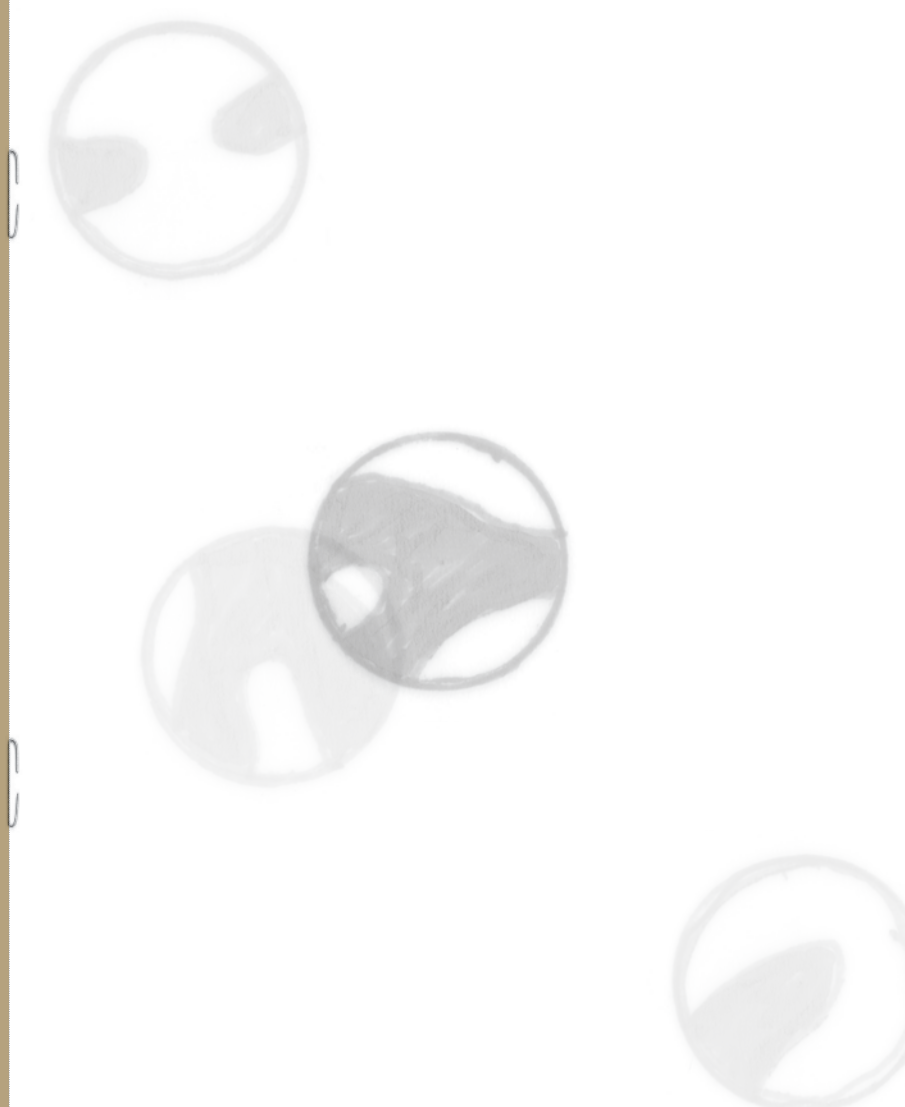
Lecturis

MET DANK AAN

RGD, NFI, PARKLAAN, Van Ginkel, Heem, Binder, David en Martina,
Fugro, Suikerbuijk, Rohaan bv, Morssink bv, Govert Grosveld

Dit kleine kunstwerk in drie katernen is gedrukt op Munkenprint white romandruk 115 gr., FSC mixed 70%,
Elementa Opaque Pigmented 60 gr. en kraftliner 275 gr.

Zaden en sporen
JEROEN VAN WESTEN

TIJDLIJN

- 1999 ontwerp Claus en Kaan (misschien al eerder?)
- 1999 ontwerp Parklaan (eind 1999 als ik me goed herinner)
- 2000 start kunst opdrachten. Opdrachten voor het gebied buiten terrein wordt naar voren geschoven vanwege de advertentie, zelf selectie gemaakt.
- 2000 26 juni Jeroen van Westen geselecteerd, krijgt opdracht
- 2000 sep eerste schets Jeroen
- 2001 jan goedkeuring vo, opdracht do en uitvoering
- 2001 dec Annelies Dijkman vertrekt, Kie Ellens volgt
- 2004 juli eerste fase gerealiseerd

HOE HET BEGON

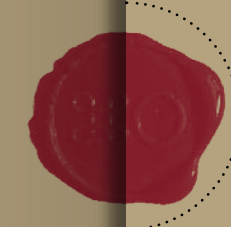
Eerst was er een ontwerp voor een gebouw. Claus en Kaan voor een bijzondere organisatie: het Nederlands Forensisch Instituut. Het gebouw moest geschikt zijn voor de toedracht van mogelijke delicten, werkzaamheden die actueel, open, toegankelijk bedrijf zijn. Daarom komt het nieuwe gebouw. Bij zo'n gebouw hoort een spraakmakende tuin. De landschapsgedachte eigentijdse baroktuin, geïnspireerd door de architectuur en de buitenplaatsen lagen, maar ook vliegveld Ypenburg. Nieuw Hoornwijk heet hun tuin, het NFI opgevat als buitenruimte, bosquette en een verborgen tuin.

De derde laag is de kunst. Namens toen nog Bureau Rijksbouwmeester architect, vertegenwoordigers van het NFI, projectmanager, wensen en mogelijkheden worden onderzocht. We zijn o.a. bezig te maken hebben. Het zichtbaar maken van het verborgen, de kunst. Voor het gebouw bedenken we een aantal opdrachten voor kunst. Wat is er mooier om bij de entree al te ervaren wordt gedaan.

Het ontwerp van Parklaan is leidend. De kunstenaar wordt verbeelding toe te voegen. We willen een geïntegreerd ontwerp. Bij een manifestatie over kunst, natuur en stad, georganiseerd door Jeroen van Westen. Hij geeft een lezing over zijn project Muizengaat.

Zaden en sporen

ORIENTARIUM NIEUW HOORNWIJK

van denken over de ruimtelijke omgeving, het leesbaar willen maken van het landschap spreken mij zeer aan. Hij werkt grootschalig met de middelen van tuin en landschap. Met oog voor historie en toekomst maakt hij een plek op een nieuwe manier zichtbaar.

De kunstcommissie, aangevuld met Parklaan spreekt met Jeroen van Westen en is enthousiast. Zijn manier van werken sluit goed aan bij de opdracht en hij is in staat samen te werken. De kunstenaar wordt voorgedragen en krijgt de opdracht.

Van meet af aan werken de heren intensief samen, hebben lange gesprekken, en vooral een nieuwsgierige houding ten opzichte van elkaar. Een open proces dat ertoe leidt dat de ingrepen van de kunstenaar naadloos passen in het ontwerp van Parklaan.

In oktober 2000 presenteert Jeroen van Westen zijn eerste voorstel. Orientarium Nieuw Hoornwijk heet het plan waarin onderdelen van de tuin onderwerp van onderzoek zijn geworden. De bosquette wordt een grid van ondersoorten van de lindeboom waarin de wetenschappelijke houding is verbeeld. Maar het pièce de résistance is de enorme vingerafdruk die onder de bosquette wordt ingezaaid. De icoon van forensisch onderzoek, een platgetreden pad, dacht ik eerst, maar de kunstenaar heeft de vingerafdruk zodanig ontleed dat deze vanuit een geheel nieuw perspectief bekeken wordt.

Twee soorten grond worden naast elkaar aangebracht. Per grondsoort komen er andere planten op van het overall ingezaaide inheemse kruidenmengsel. Hierdoor ontstaat een subtiel verschil en laat de vingerafdruk zich zien. Typica, onderdelen van de vingerafdruk die de identiteit bepalen, worden als bakens in de grondvorm geplaatst. De kunstcommissie vindt het een overtuigend plan, evenals de Rijksbouwmeester die adviseert het werk uit te laten voeren.

Er volgt een periode van uitwerking tot Definitief Ontwerp, met gesprekken over vorm en inhoud, bepalen van de juiste planten, kruidenmengsels, grondsoorten, materiaal voor de bakens, schuiven met budgetten en... onderhoud. Met name het laatste is van groot belang omdat het een project in de groei is. Pas enkele jaren na aanleg zal de vingerafdruk tot volle wasdom komen. Jeroen van Westen is zich hiervan bewust en stelt een handleiding voor onderhoud op om dit te waarborgen.

Eind 2001 zit mijn periode als adviseur er op. De projectbegeleiding wordt overgenomen door mijn opvolger die uiteindelijk in 2004 getuige is van de oplevering.

2010, Jeroen van Westen belt mij met de treurige mededeling dat zijn project omgespit gaat worden. Verbazingwekkend, gezien het draagvlak en enthousiasme bij alle betrokkenen met wie dit project is gestart en uitgewerkt. Orientarium Nieuw Hoornwijk sloot prachtig aan bij tuin, architectuur en vooral het NFI. Tegelijkertijd is het een project dat onderhoud vereist. Aangezien er van meet af aan goede kansen waren dit te laten slagen is het des te betreurenswaardiger dat dit niet is gelukt.

Wat ik overigens na al die jaren nog steeds niet weet is, wiens vingerafdruk zichtbaar was en die nu voor altijd gaat verdwijnen.

ANNELIES DIJKMAN, Adviseur beeldende kunst, Atelier Rijksbouwmeester 1998-2001

Zaden en sporen
JEROEN VAN WESTEN

